

Anja Dalgaard-Nielsen i RÆSON

Efter Madrid: Freden, vi ikke kunne købe os til

14. april | Angrebet i Madrid 11. marts fjernede endegyldigt den misforståelse, at terrortruslen først og fremmest rettede sig mod USA og ikke så meget mod Europa. Det fastslår Anja Dalgaard-Nielsen fra Dansk Institut for Internationale Studier i en vurdering af situationen efter at EU 25. marts svarede igen - bl.a. ved at udpege den tidligere hollandske under-indenrigsminister Gijs de Vries til at være unionens første anti-terrorismekoordinator.

af Clement Behrendt Kjersgaard, RÆSONs chefredaktør

1. Europa i skudlinien
2. Terrorbekæmpelsen hører hjemme på europæisk plan
3. EU og det transatlantiske *Homeland*
4. Man kan ikke købe sig til fred
5. Europa har taget fløjshandskerne af

1. Europa i skudlinien

Allerførst: Var du overrasket over hvad der kom frem i afhøringen af Condoleeza Rice?

ANJA DALGAARD-NIELSEN [ADN]: Det var begrænset, hvor meget faktisk nyt, der blev bragt for dagens lys. Til gengæld blev det endnu engang understreget, at de politisk ansvarlige – demokrater fra Clinton-administrationen såvel som republikanere fra den nuværende administration - kan blive enige om én ting: det var ikke deres skyld:

Enten, mener de, var problemerne systemiske – Washington-bureaukratiet fungerede ikke som det skulle. Det skal fikses – muligvis med en ny indenrigsefterretningstjeneste. På god amerikansk vis nægter man at acceptere, at der muligvis er grænser for det mulige i spillet om at afsløre og forhindre terrorplot før de kan føres ud i livet. Eller også lå problemet i *the public opinion* og verdensopinionen – at man umuligt kunne have fået opbakning til drastiske tiltag før 9/11.

Alt i alt bekræftede Rice hvad vi allerede har hørt fra nuværende og tidligere ledere: det var ikke den politiske ledelse, der fejlede.

Efter EU-topmødet 25. marts har nogle tegnet et billede af, at det var bomberne i Madrid, der genstartede den EU-forfatningsproces, der ellers har været strandet i 3-4 måneder. Hvordan kan det være at Madridbomberne udløste sådan et chok i Europa - og at det ikke skete allerede med 11. september?

ADN: 11. september følte man det jo ikke på egen krop. I Europa var der sådan en tvetydig holdning: der var dem, der mente, at man burde lægge sig meget tæt op af amerikanerne og at denne her trussel ikke kun rettede sig mod USA, men mod hele den Vestlige Verden. Men der var også andre, der mente at USA - i en vis udstrækning - lidt selv havde været ude om det. Lidt selv havde *bedt* om det: At truslen først og fremmest rettede sig mod USA og ikke så meget mod Europa. Den misforståelse den blev jo nok ryddet af vejen med 11. marts - bomberne i Madrid.

Kan man forestille sig en situation, hvor terrortruslen accelererer den europæiske integrationsproces - og graden af identifikation mellem de europæiske folk?

ADN: Det tror jeg ikke der er tvivl om. Der er jo altid et politisk behov for at demonstrere *handlekraft* i kølvandet på en katastrofe, for at overbevise vælgerbefolkningen om, at man *gør noget* - og også selvfølgelig for reelt at gøre noget ved problemer, som er blevet meget manifesterede, meget tydelige. Så det er slet ikke udsædvanligt at europæisk integration bliver drevet frem af kriser: vi så det samme i kølvandet på Irakkrigen, hvor EU havde været dybt splittet, og man så følte behov for at stramme op på tingene og demonstrere at EU stadigvæk var levende. Hvor man så fik produceret det første strategidokument i Europas historie: Solana-papiret. Så det er meget *typisk*.

Hvor vigtigt er det, at det ikke var ETA - og at det ser ud til at have været islamiske fundamentalister? I og med at mange europæiske nationer har haft erfaring med terrorisme, skulle præcis den samme fællesinteresse og solidaritet vel kunne være udløst af de opgør?

ADN: Hvis det havde været ETA, så havde de fleste andre europæiske lande følt sig knap så foruroligede - for ETA opererer hovedsagligt i Spanien og Frankrig, og slår stort set kun til i Spanien. De har ikke interesse i at slå til andre steder, på grund af den specifikke politiske agenda, de nu engang har. Sådan forholder det sig jo ikke med den internationale terrorisme; med den religiøst-inspirerede terrorisme - så derfor er der god grund til at det her driver integrationen hurtigere frem, og at det har udløst en højere grad af solidaritet end et ETA-angreb ville have udløst. Her er der egeninteresser på spil, simpelthen - solidaritet med Spanien og snæver egeninteresse trækker i samme retning: mod at man skal samarbejde tættere, på europæisk plan, om terrorbekæmpelse.

Har man i reaktionerne på Madrid kunne se splittelsen fra sidste år - mellem de lande, der gik med i De Villiges Koalition og dem, der ikke gjorde det?

ADN: Der var lidt frem og tilbage umiddelbart efter bomberne og efter det blev klart at der var en international islamisk forbindelse. Der var nogle der, lidt tentativt, pegede på USA og ikke på international terrorisme som problemets rod, og hvis den holdning havde fået lov at gro og vokse, så er der ingen tvivl om, at det her ville have givet ophav til en omgang splittelse til i EU, å la den vi så i opløbet til Irakkrigen. Det er klart, det er en farlig vej at gå. Lad mig, for en gangs skyld, erklære mig fuldstændig enig med Donald Rumsfeld: Man kan ikke købe sig til separat fred med terrorister. Det er sikkert at selvom Spanien ville omlægge sin udenrigs- og sikkerhedspolitik ville det ikke skaffe Spanien immunitet.

I efteråret diskuterede vi udsigten til 'et transatlantisk Homeland' [jf. Daniel Hamilton i RÆSON, 6. november 2003]. Er det det billede, der tegner sig? Vil EU samlet nu stå med en større forståelse for USA og en større villighed til at gå ind i den type projektbygning?

ADN: Det tror jeg godt man kunne forestille sig. Men vi er allerede i gang med at samarbejde på de områder - i hvert fald på et af de områder, hvor det giver god mening at samarbejde: nemlig det efterretningsmæssige og retslige. På det retslige område underskrev EU og USA sidste sommer en aftale om samarbejde. Så man er gået i gang, men der er selvfølgelig rigtig meget, der afhænger af om den politiske vilje er tilstede og af, om de forskellige bureaukratier på de to sider af Atlanten kan bringes til at samarbejde. Vi er på vej i den retning, men jeg tror ikke der er nogen tvivl om, at det her også skubber på - fordi det kan få de respektive trusselsopfattelser på de to sider af Atlanten til at nærme sig hinanden en lille smule. Det betyder ikke, at vi ikke stadigvæk vil være uenige om hvilke instrumenter, vi skal tage i brug mod international terrorisme, og heller ikke at vi ikke stadigvæk vil være meget uenige om forbindelsen mellem *stater* og terrorisme: Hvor USA stadigvæk fokuserer

meget på statssponsorer af terrorisme, der gør man det knap så meget i Europa. Det betyder ikke at de forskelle vil blive udvisket, men jeg tror trusselsopfattelserne på de to sider af Atlanten trods alt vil tilnærme sig hinanden.

Det andet område, hvor det giver en masse mening at samarbejde, det vil være mod ikke-konventionel terrorisme, specielt biologisk terror, som kan have et sådant omfang at den vil ramme os stort set samtidig, hvis enten Europa eller USA bliver ramt. Men der er vi jo heldigvis ikke kommet til: vi har heldigvis ikke set den form for terrorisme i stor stil endnu.

2. Terrorbekæmpelsen hører hjemme på europæisk plan

Ville man kunne forestille sig den omvendte verden? Nu nærmer de sig et præsidentvalg, hvor Bush skal vælge mellem at male Fanden på væggen - med et dystopisk verdenssyn, hvor han er den eneste beskytter - eller et mere optimistisk bud, hvor han siger 'Det går faktisk bedre'. Ville det være muligt at terrorismen blev en dagsordenssættende ting i Europa - for EU-udviklingen - og kom til at stå mere centralt her? For EU som institution, der i forvejen har svært ved at nå befolkningerne, kunne det her jo ligne en legitimitetsbasis: hvis terror er et problem, som EU kan bekæmpe, har vi brug for EU.

ADN: Interessant spørgsmål. Jeg tror aldrig at sikkerhedspolitik og sikkerhedsspørgsmål kan blive det definerende rationale - det vil nok stadigvæk hovedsagligt være det økonomiske. For i det øjeblik det bliver sikkerhed, så træder man meget tæt på nationalstaternes kernekompetence-områder. Det er meget sværere for EU at skabe sig selv en rolle på det område. Men der er ingen tvivl om, at alle mulige former for institutioner på nuværende tidspunkt har en interesse i at få et stykke af anti-terrorkagen, fordi det netop er noget, som er højt på dagsordenen, og noget, som bliver opfattet som værende nødvendigt og som også er nødvendigt. Det er klart at det er noget, der er attraktivt som kompetenceområde.

Den traditionelle analyse er jo netop, at EU er 'low politics' - det har kun været franskmændene, der har ønsket den storprofilerede udenrigspolitik. Men terror dagsordenen skærer jo på tværs af indenrigs- og udenrigspolitik; den har både en sikkerhedsdimension men også - når den fokuserer på personer i stedet for stater, som du nævnte før - nogle indenrigspolitiske, juridiske dimensioner. Så EU ville måske kunne profilere sig her - og illustrere sin effektivitet?

ADN: Jo. Hvis man kigger på det logisk, koldt og rationelt, så burde terrorbekæmpelse - både den offensive og den defensive - nok ligge på europæisk niveau. Det giver sig selv, at når vi har et område uden indre grænser, så har terroristerne en fordel ilt. de nationale politi- og efterforskningsmyndigheder. Også når man kigger på den defensive del af antiterrorindsatsen - den, der går ud på at reducere sårbarheder og gøre det sværere for terrorister at slå til og volde massiv skade - giver det en masse mening at gøre det på europæisk plan. Fordi når vi har et indre marked, så vil det private marked naturligt konvergere mod den laveste sikkerhedsfællesnævner, fordi sikkerhed koster penge. Med mindre man har nogle fælles standarder indenfor det område, så bliver standarden lav.

Du mener at terroristerne simpelthen slår til hvor Europa står svagest?

ADN: Ja. Og tænk på andre områder, fx indenfor ikke-konventionel terror - som et angreb på et atomkraftværk, der ligger på grænsen mellem to lande. Det ville selvsagt få konsekvenser på begge sider af grænsen, men beredskabet er stadigvæk organiseret nationalt og det er ikke nødvendigvis den smarteste måde at gøre det på. Det samme er i øvrigt tilfældet i USA: der var nogle af de brandfolk, der kom til Ground Zero for at hjælpe, der ikke kunne få deres brandslanger sat fast i brandhanerne i New York, fordi de brugte noget andet udstyr. Det er

bare et banalt eksempel på hvorledes det kan være meget problematisk, at man har en terror, som er så omfattende at den skrider over eksisterende grænser, mens beredskabet stadigvæk er organiseret så det følger de gamle grænser. Der er ingen tvivl om at fx biologisk terrorberedskab og beredskab mod katastrofalterrorisme - nukleart, kemisk eller biologisk, logisk ville høre til på europæisk plan. Så der *er* et område hvor der vil være nogle komparative fordele forbundet med at lægge det dér.

Men der er en risiko ved at lægge ansvaret derop - som vi har set med forfatningen, som vi har set med terrorforholdsreglerne efter 9/11 men før Madrid: at tingene sander til på det europæiske plan. Man risikerer, hvis der kommer nye terrorangreb om 3-6-9 måneder, at EU bliver spurgt: "Hvorfor har I ikke reageret?" Så det bliver nok en ting på den lange liste af opgaver, som EU ikke kan løse, og nationalstaterne føler de må tage tilbage.

ADN: Det er ikke umuligt. Men jeg tror, at det er faktisk ligegyldigt hvor man lægger opgaven: der vil altid være smuttere. Så kan man måske sige, at nationalstaterne har et større legitimitetsreservoir at tære på, når de fejler, hvorimod EU har et mindre. Men jeg tror at under alle omstændigheder så vil det her blive et område, hvor kompetencen bliver fordelt - hvor det vedbliver med at være delt mellem nationalstater og EU: både det lokale, det regionale, det nationale og det overnationale niveau vil have et led i kompetencen, og det vil sige at ansvaret vil også blive spredt over de her niveauer. Men det er et meget godt spørgsmål, og man kunne godt forestille sig at EU kom så langt frem, at det faktisk blev problematisk for EU - for der er ingen tvivl om, at vi vil fejle. Det er jo på bundlinjen sådan, at terroristerne kun skal have held én gang - vi skal have held hele tiden.

3. EU og det transatlantiske Homeland

Vil der i nogle europæiske lande være en fristelse til at lægge terrorbekæmpelsen i NATO eller i FN?

ADN: Ja, det vil der måske nok være for nogle traditionelt atlantisk-orienterede lande, som samtidig er skeptiske overfor yderligere EU-integration. Om end jeg tror, at i de allerfleste lande er der dog en fornemmelse af, at det her *er* alvorligt og at det er i EU, det ligger mest naturligt - og derfor er det også ok at en del af det ligger dér.

Det skyldes jo også at vægten i så høj grad ligger på de samfundsmæssige, civile measures [tiltag].

ADN: Lige netop. Det vil jo også afhænge meget af, hvad det er for et område indenfor terrorbekæmpelsen, vi diskuterer. Hvis det er at tage ud i verden og lukke træningslejre, så er det nok de færreste, der på nuværende tidspunkt mener at det skal EU gøre selv. Og dér vil nok selv et land som Frankrig gå med på, at det - i hvert fald på kort og mellemlangt sigt - er noget, NATO eller nationalstaterne gør. Hvorimod hvis vi taler om fx retsligt samarbejde, giver det ligesom sig selv at det ikke er et NATO-område men et EU-område.

Og dog - der lå vel fx i Hamiltons analyse, at man netop bør bygge en form for transatlantisk samarbejdsområde?

ADN: Ja, men det vil så nok ikke ligge organisatorisk indenfor NATO - det vil få en anden form. Som fx den banebrydende EU-USA-traktat, der blev indgået i juni 2003 om retsligt samarbejde: den første traktat af sin art, som EU indgår med en tredjepart. Så det bliver andre konstruktioner - andre bureaukratiske eller organisatoriske strukturer, som det kommer til at foregå indenfor. Der er klart, at nu hvor EU får et *homeland-security-telefonnummer*, idet vi har fået en ny anti-terrorismekoordinator, vil vi sandsynligvis se at amerikanerne vil finde det nemmere at have med EU at gøre. De er jo faret vild i EUs organisatoriske labyrint et par gange---

Det kan man ikke fortænke dem i.

ADN: ---fx da de forsøgte at indgå *Containe Security Initiative*-aftaler med en række EU-lande. Da kom kommissionen efter dem og sagde, 'Hov-hov! Det kan nationalstaterne slet ikke gøre - det er faktisk et EU-kompetenceområde!' Det forvirrede og irriterede amerikanerne en hel del. Men nu har vi fået en organisatorisk strømning - eller i hvert fald: fået ét ansigt og et telefonnummer - der vil det være praktisk nemmere for amerikanere at samarbejde med EU. Og det vil være oplagt at forestille sig at det her også er noget, der vil gøre arbejdet lettere.

Så nu har Henry Kissinger med 30 års forsinkelse fået det telefonnummer til Europa, han bad om!

ADN: Han har fået en *slags* telefonnummer - det er nok ikke til lige nøjagtig den person, han havde forestillet sig, med præcis det kompetenceområde, han havde forestillet sig.

Men en hollænder er vel bedre end ingenting?

ADN: Det er der ingen tvivl om.

Hvor meget er oprettelsen af den terrorpost symbolsk - at man vil vise at man handler - og hvor meget er der tale om en reel institutionel restrukturering?

ADN: Man foretager reelt set ikke den store restrukturering, men man placerer ansvaret for det her ét sted. Det overordnede og koordinerende ansvar bliver nu placeret. Tidligere var problemet, at terrorbekæmpelse ikke var *nogens hovedområde* - der var tilknyttet en hel masse forskellige generaldirektorater, kommissærer, ekspertnetværk og komitéer, men der var ikke nogen, der havde et overordnet ansvar. Dét er der én, der har nu. Man rykker ikke om på en masse i EU-systemet, men man placerer ansvaret ét sted, entydigt, og dét vil være positivt. Men det afhænger meget af hvorledes Gijs de Vries formår at fylde denne her position som anti-terrorisme-koordinator, for problemet med udnævnelsen og med positionen er, at han ikke har magt til at tvinge nogen til at gøre noget. Og han har heller ikke penge at lokke med, for han har ikke noget stort budget.

Det amerikanske Department of Homeland Security, fx, har jo direkte autoritet over en del af det apparat, der skal stå for sikkerheden: dvs. at den amerikanske Secretary kan beordre folk til at gøre ting - og derudover har han et meget stort budget, han kan bruge. Hvis han vil have stater eller regioner til at gøre noget, så kan han sige. "Hvis I gør sådan her, får I nogle penge". Han har \$40 mia. om året. Det får vores koordinator ikke: dvs., han har ikke magt til at tvinge nogen til noget - han har ingen penge at lokke med. Derfor kommer det hele til at afhænge af hans politiske tæft og hans politiske gennemslagskraft: han skal *overtale* folk. Og hvis det viser sig at han er lige så god som Javier Solana, så er der ingen tvivl om at det her er en stor, stor opgradering. Men det kommer til at afhænge af hans tæft.

4. Man kan ikke købe sig til fred

Men i det øjeblik man laver en institution - trykker visitkortene! - så er der et sted at sende skylden hen. Hvis vi nu ser på den debat, der kører internt i USA nu, og som i hvert fald demokraterne har en interesse i at prøve at holde i live til og med præsidentvalget. Er det politiske system i USA ved at lære hvordan man skal varetage denne her mærkelige debat om terrorismen - og kalkulen af risici og chancer, eller befinder man sig i virkeligheden stadigvæk i et svært grænseland, hvor ingen helt ved hvem, der skal holdes ansvarlige for hvad - og hvilke rygter, man skal reagere på?

ADN: På spørgsmålet om, hvorvidt amerikanerne er ved at lære, at når vi snakker om terrorisme, så er der ikke nogen *100%-løsninger*, der tror jeg svaret er: ja. Det er efterhånden bredt accepteret, at det nok kommer til at ske igen på et eller andet tidspunkt, til trods for alle gode tiltag. At man ikke får nogen 100% sikkerhed, men at man nok kan reducere risikoen. Når man følger debatten er der selvfølgelig stadigvæk dem, der forlanger, at der skal flere penge til dit og dat, og der er masser, der promoverer enkelt-dagsordener - forsøger at bruge det her til at få flere penge til deres *constituences* [valgkredse, red.] osv. Amerikanerne vil gerne *fikse problemer, én gang for alle*: løse dem - *whamph!* Men her tror jeg nok der er en erkendelse af, at det her er ikke et problem man bare lige løser.

Nu har Lars Erslev [i RÆSON, 4. februar 2003] foreslået en dansk kommission til at vurdere terrorismesikkerhed – og efter Madrid har vi haft lidt debat om hvordan vi skal forholde os. Det store spørgsmål nu er vel, hvordan man får integreret terrorismen på den politiske dagsorden - og får vægtet den i forhold til alle mulige andre sagsområder?

ADN: Ja - og får formuleret en anti-terrorisme-strategi. Fordi det her netop er et område, der dækker så bredt - fordi der netop er så mange sårbare punkter; så mange potentielle måder terrorister kan ramme os på; har der været en tendens til at folk er løbet i alle mulige retninger. Man har opført sig lidt som kyllinger uden hoved - har forsøgt at lukke én sårbarhed her, én sårbarhed dér... selvfølgelig med det kedelige resultat at man altid løber lidt *efter* terroristerne; hvis de slår til mod fly, så lukker man nogle af de værste huller indenfor flysikkerheden--- hvad gør de så? Så slår de til mod tog. Med den taktik så vil vi være et skridt bagude.

Den store udfordring nu bliver at forsøge at tænke strategisk. At forsøge at få formuleret en overordnet politik, på det her område, for hvordan vi skal forholde os: hvordan vi mener, vi kan få has på det her problem, også mere fundamentalt - altså ikke bare i form af at forsøge at forhindre dem i at slå til mod vores hjemlande, men: hvordan forsøger vi at komme den internationale terrorisme til livs over de næste år? Og: Hvordan får vi foretaget en nøgtern prioritering af de begrænsede ressourcer, vi har til rådighed for at få beskyttet vores hjemlande? Der er helt klar en stor opgave dér. Problemet er, at i kølvandet på en katastrofe opstår der et krav om handling: der skal ske noget. Det er ikke altid dér, man tænker strategisk.

Nu nævnte du før at nogle europæere overvejede om amerikanerne selv var skyld i 9/11. Hvad er risikoen for at man i Europa reagerer ved at sige, 'Terrorismen er et resultat af at man går i krig med Mellemøsten'. Kan man forestille sig at der udbryder en slags isolationisme i Europa?

ADN: Det vil afhænge af to ting. (1) Udefra kommende begivenheder! (2) Hvordan de politiske ledere forholder sig. Det kommer meget an på: hvis der sker yderligere angreb i Europa, hvor netværk tager ansvaret og siger: 'Det her er tak fordi I er i Irak - og noget, vi bliver ved med, indtil I distancerer jer fra amerikanerne!' - så vil det selvfølgelig være en diskurs, som vil komme mere i vælten. Men det er også meget et spørgsmål om, hvordan de politiske ledere forholder sig - og hvordan de forklarer det her. Hvis de står frem og siger, 'ja, det her er forfærdeligt, men man kan ikke købe sig til en separat fred'--- Frankrig er jo et glimrende eksempel på, at selvom man lægger afstand til USA, så er man ikke immun. Frankrig blev jo i ugen efter angrebene i Madrid truet af et netværk, der sagde: 'Med mindre Frankrig afskaffer loven om, at man ikke må bære tørklæder i skoler, så slår vi til i Frankrig'. Det viser jo, at selvom man udenrigspolitisk forsøger at lægge afstand til USA - holder sig ude af Mellemøsten osv. - så kan man ikke købe sig til fred. Det eneste man opnår, hvis man forsøger at vælge den vej, er at man gradvist indskrænker sit politiske handlerum.

Men der er en forbandet forskel på de terrorangreb det lykkes at udføre, og dem der bliver standset, ikke? Når man forsker i det, som du gør, er det klart at man lærer at vægte de ting, der bliver forhindret -- men det, der

gælder terrorismen er vel at årsag og effekt ikke nødvendigvis hænger sammen: det er ikke nødvendigvis de bedst forberedte terrorangreb, der bliver udført - og det er ikke nødvendigvis de terrorangreb, der får de største tabstal, som har den kraftigste opbakning i terroristernes bagland.

ADN: Ja. Det er derfor, det er så vigtigt hvordan de politiske ledere forholder sig: Hvordan forklarer de sig? Hvilket budskab bringer de ud? Det er meget vigtigt hvordan de europæiske politiske ledere stiller sig - men samtidig det utroligt vigtigt, hvordan udviklingen er på den anden side af Atlanten. Hvis nu amerikanerne kaster sig over Syrien, eller Iran, så er det sikkert, at det er noget, der vil vække europæisk anti-amerikanisme voldsomt. Hvis amerikanerne begynder at tale pænere til os - måske indser at deres anti-terrorstrategi har været alt for fikseret på *stater*, og ikke nok på netværk - så er der en chance for, at vi ikke vil se disse eventuelle angreb i Europa give sig udslag i anti-amerikanisme. Så vil vi ikke se den her trussel vil skille amerikanere fra europæere.

Så det er en europæisk opgave at få amerikanerne til at fokusere på terrornetværk?

ADN: Jeg ved ikke om man kan sige at det er en *europæisk opgave*, fordi det er utroligt svært at påvirke amerikanerne udefra. Du kunne se fx at da John Kerry var ude at sige, at der var europæiske ledere, der havde ønsket at han skulle vinde - dér gav det et utroligt stort bagslag: han var nødt til at sige, at han 'søgte og ønskede ikke opbakning udefra'. Så det med at påvirke amerikanerne udefra er utroligt svært - og det giver ofte bagslag, hvis det er for åbenlyst.

Men der er forskel på at påvirke den politiske debat og så gøre det på embedsmandsniveau?

ADN: Det er fuldstændig korrekt. Og det er måske dér, vi kan være en positiv indflydelse.

5. Europa har taget fløjshandskerne af

Når du taler om bekæmpelsen af netværk, kommer vi til spørgsmålet om, hvordan dette her i Europa bliver bundet til emner vedrørende integration, multikulturalisme etc.: du nævnte selv tørklædetruslen i Frankrig. Hvad har Madrid fortalt os om det? Er europæerne nu tilbøjelige til at placere terrorismespørgsmålet i kassen med udenrigspolitik - med det transatlantiske forhold osv. - eller i kassen med multikulturalisme, fundamentalistisk islam i Europa osv.?

ADN: Det er også et godt spørgsmål - og det er nok for tidligt at forsøge at give et endegyldigt svar på dét. Det er også igen noget, der vil afhænge netop af hvordan politiske ledere forholder sig - hvordan medierne forholder sig - hvordan det her bliver *kommunikeret*: hvad det er for nogle aspekter, man fokuserer på. Det vil være fristende for visse højreorienterede kræfter i Europa at udnytte denne her dagsorden, og koble den med immigrationsdagsordenen. Men det er nok for tidligt at sige endegyldigt hvorledes det kommer til at hænge sammen - det beror også på, hvorledes efterforskningen nu udfolder sig: i hvor vid udstrækning var det her noget, der var planlagt fra Marokko - og udført af marokkanere? I hvor vid udstrækning var det planlagt i Europa - og udført af folk, der var bosiddende i Europa?

Længe før 9/11 talte man jo om Fort Europa - skulle Europa sætte hegner op mod Øst og mod Middelhavet? Hvilken betydning får terrorkrigen dér? Hvis vi tager det helt håndgribeligt: hvordan vil man kunne mærke forandringerne, om et år eller to, når man tager fra Marokko til Spanien, eller fra Hviderusland ind i EU, at man passerer grænsen? Vil terrorbekæmpelsen være fysisk og håndgribelig?

ADN: Det er der ikke tvivl om. Man kan jo gætte, at det bliver en lille smule som det er at rejse ind i USA, hvis man ikke tilhører et af de 28 lande, der er medlem af Visa-undtagelsesprogrammet. Man kan forestille sig, at det bliver noget i retning af, at man ankommer i lufthavnen, og så går europæiske statsborgere i én række mens alle andre går i en anden, og så får man checket sit rejsedokument, som sandsynligvis vil indeholde et biometrisk kendetegn - et fingeraftryk eller et billede af ens iris, hvad det nu bliver. Før man overhovedet ankommer, har man sandsynligvis skullet ansøge om et visa, og muligvis er man blevet interviewet på et konsulat og har fået udstedt et visa, måske med et biometrisk kendetegn. Så det bliver nok på den måde, man i fremtiden ankommer til Europa som ikke-europæer.

Det er en svær balance, ikke? Jf. debatten i USA om hvilket enormt ressourceforbrug det her kræver, hvilke forhindringer man hermed opstiller for samhandel osv. Der bliver man vel fanget i dilemmaet om hvorvidt skal dette her være universelle krav og foranstaltninger, der vedrører alle - hvor man ikke på forhånd mistænker folk af en bestemt nationalitet, med en bestemt hudfarve eller religion - hvor det bliver meget ressourcekrævende. Eller hvor langt man tør gå ift. at sige: vi fokuserer på bestemte risikogrupper - hvor man dermed risikerer at trampe på borgerrettigheder og lighedsbegreber.

ADN: Det er en utrolig delikat balance. Først det med grænse sikkerhed: det blev påpeget i den amerikanske debat, at det måske er lidt betænkeligt at man forsøger at bekæmpe terrorisme ved hjælp af grænsekontrol - en metode, der har fejlet spektakulært i kampen mod hårde stoffer. Man siger stadigvæk, at den sikreste måde at smule våben ind i USA på, det er at man får dem proppet ind i en stor halmballe af marihuana! Og der er nogle, der påpeger, at det måske er lidt betænkeligt, at den metode, der har fejlet i *the war on drugs* nu benyttes i *the war on terror*. Det er grænsekontrol-debatten.

Når man så kigger på hvad man nu gør indenfor hjemlandets grænser, ved hjælp af efterretningstjenester, politimyndigheder, undersøgelsesdommere osv., så er der en super-delikat balance. På den ene side, ja, det er noget, som er utroligt vigtigt, når man forsøger at identificere og optrævle terrorceller i Europa: at man har de instrumenter til rådighed. På den anden side: hvis man får fremmedgjort store muslimske befolkningsgrupper, der lever i Europa, ved hjælp af *profilering* og den slags ting, så hjælper man ikke sin egen sag. Så gør man det jo langt vanskeligere på længere sigt - hvis man får fremmedgjort folk yderligere. Så vil terroristerne netop have *et hav at svømme i* - i store franske, tyske og måske også: danske byer.

Så er det blevet en selvopfyldende profeti.

ADN: Ja.

Til allersidst: betyder attentatet i Madrid og reaktionen på det, at vi vil se en større grad af enighed om - og fokus på - at terrorismen er et problem? Eller vil det her blive en dagsorden, der skvulper hver gang der sker en ny terrorbegivenhed?

ADN: Jeg tror egentlig, at hvis amerikanerne ville lade europæerne være, så kunne de i vid udstrækning godt blive enige om, hvad der skulle foretages her, på det indre europæiske område. Det tror jeg der er en rimelig vid udstrækning af enighed om.

Hvad mener du med 'hvis amerikanerne kunne lade os være'?

ADN: At det, der potentielt set kan så lus i skindpelsen, det er, når vi begynder at tale om den udenrigs- og sikkerhedspolitiske del af kampen mod international terrorisme. Hvis vi begynder at tale om hvordan man skal forholde sig til fx regimer, som er mistænkt for at sponsorere eller sympatisere med international terrorisme; hvis

vi begynder at tale om hvordan man skal forholde sig til Iran fx, så er der ingen tvivl om, at der er grobund for et splittet Europa igen - lidt i stil med hvad vi så før Irakkrigen. Jeg tror, at hvad angår de indre-europæiske områder (det retlige, det juridiske beskyttende tiltag osv.) kan europæerne langt hen ad vejen godt blive enige. Men hvis vi begynder at tale om den internationale dimension i kampen mod terrorisme, så ligger der stadigvæk en forskel og lurer, som vil kunne slå ud i lys lue hvis amerikanerne presser på for nye mellemøstlige militære eventyr.

Er det dit indtryk, at der er en større risiko for terrorisme mod Europa i dag end for 1½-2 år siden?

ADN: Måske kan man sig det på den måde, at efter 11. september begyndte europæerne i højere grad at samarbejde med hinanden, og med amerikanerne, og med andre lande i verden, om at bekæmpe international terrorisme. Europa havde indtil da fungeret som en forholdsvis sikker, logistisk base - planlægningsplatform - for terrorisme: tre af dem, der fløj flyene 11. september boede i Hamburg. Men efter 11. september fik piben en anden lyd i Europa - og man tog fløjshandskerne af. Det betyder alt i alt at terroristerne har ikke så meget at miste ved at slå til i Europa, som de havde *før* 11. september. Derfor kan man måske godt sige, at nu - i en overgangsperiode, indtil vi får mere styr på det her problem - ja, der kan man godt sige, at risikoen er forhøjet. Men det var samtidig noget, der var nødvendigt, for det er jo ikke anstændigt at vi lader folk studere og bo og planlægge ting og sager her, der går ud over uskyldige mennesker andre steder i verden.

Anja Dalgaard-Nielsen (ADN) (f.1972) er projektforsker ved Institut for Internationale Studier. ADN er MA og Ph.d. fra Johns Hopkins University, School of Advanced International Studies (SAIS), Washington DC. Hendes Ph.d.-afhandling bærer tilen: "From Civilian Power to Normal Civilized Power - Re-Unified Germany and International Crisis Management". I 1998 blev hun cand.scient.pol fra Institut for Statskundskab i Aarhus og hun har dertil studeret ved Università di Bologna, Italien og Ruprecht-Karls Universität Heidelberg, Tyskland. Fra maj 2000 til januar 2002 arbejdede hun som Washington-analytiker og koordinator ved the Aspen Institute Berlin. Hun har skrevet i bl.a. Die Welt, International Herald Tribune, Weekendavisen, Politiken og Berlingske Tidende.